

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

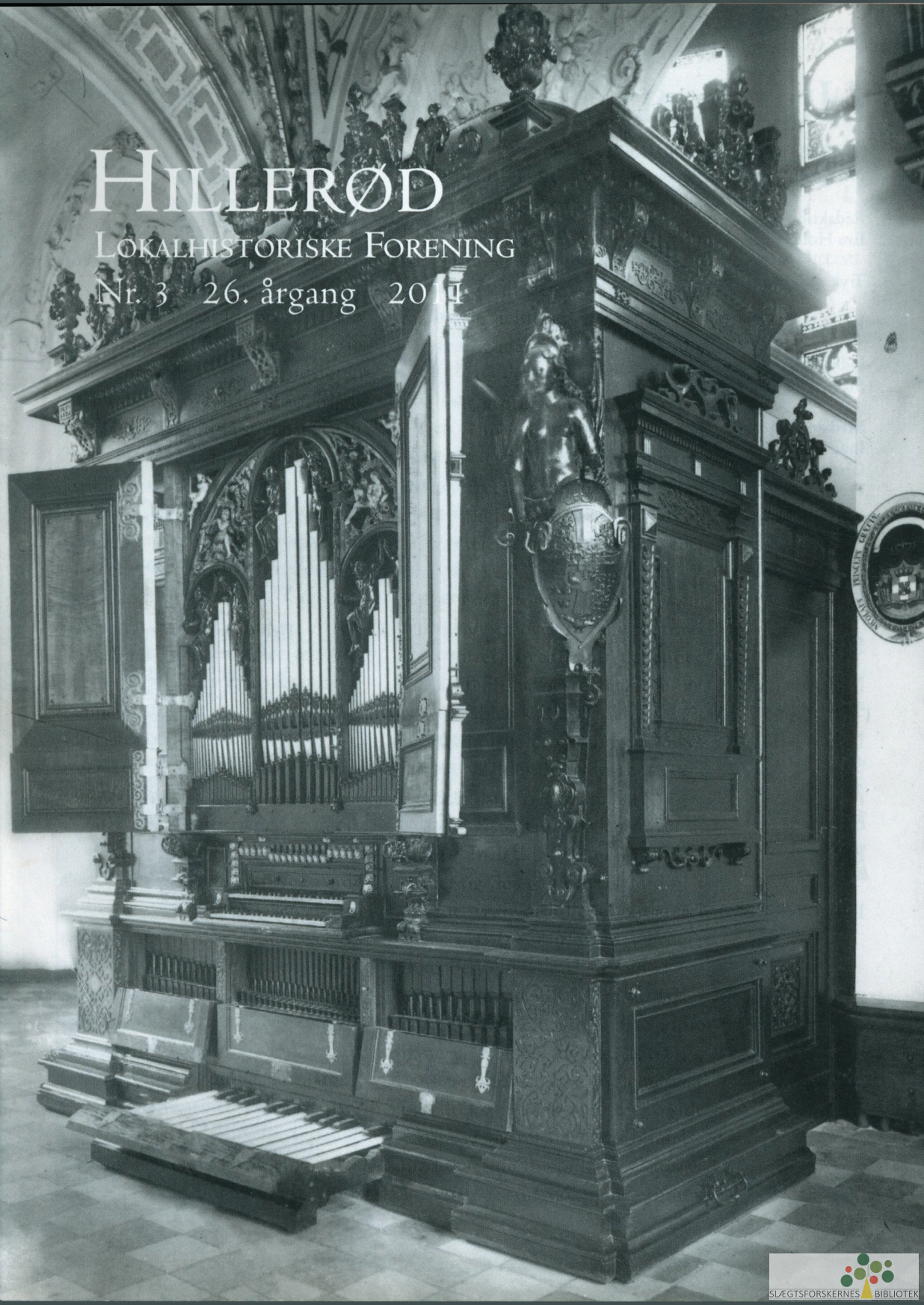
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 3 26. årgang 2011

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 3 26. årgang 2011

Redaktion og layout:
Eva Holm-Nielsen

Tryk: Nofoprint, Helsingør

ISSN 0903-3505

Udkommer 3 gange årligt
Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Inge Elsø eller indbetaling på
Gironr. 704-4607
Pris: 150 kr, 100 kr pensionister og studerende

www.lfhk.dk

© Copyright
Hillerød Lokalhistoriske Forening

Indhold

MIN BARNDOMS KVARTER 3
af VIBEKE DILLING TORTZEN

DEN ROMANTISKE SLOTSORGANIST 8
af EVA HOLM-NIELSEN

ÅRETS HUS 16
af ASGER BERG

BOGNYT 18
af ASGER BERG

INDKALDELSE TIL GENERALFORSAMLINGEN 2012 20

Forside: Compeniusorglet. U.å. Lokalhistorisk Arkiv.

Hillerød Lokalhistoriske Forening støttes af:
Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg - Dines
Jørgensen, Rådgivende ingeniører - Handelsbanken - Hillerød
Borgerstiftelse - Hillerød Industri- og Håndværkerforening -
Holte Vinlager, Hillerød - Nykredit - PricewaterhouseCoopers,
Hillerød - Ristorante La Perla - Ullerød SuperBrugs

BESTYRELSEN

Formand:
Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
asger.berg@ofir.dk

Næstformand og kasserer:
Inge Elsø
Ørnevej 10
2970 Hørsholm
Tlf. 4586 6676
elsoc@email.dk

Sekretær:
Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
evamahoni@gmail.com

Henrik Selsø Sørensen
Bondehavevej 11
2880 Bagsværd
Tlf.: 4498 9220
selsoe@yahoo.com

Mona Petersen
Grønneager 21
3400 Hillerød
Tlf.: 4826 3365

Ivar Berg-Sørensen
Køgemestervej 5
3400 Hillerød
4824 5131
ibsorensen@email.dk

LOKALHISTORISK ARKIV

Christiansgade 1
3400 Hillerød
Tlf. 7232 5884

Arkivet har åbent
Tirsdag 12.30-17
I. lørdag i måneden 10.30-14

MIN BARNDOMS KVARTER

Jeg har lyst at fortælle lidt om det område og kvarter, der har været mit fra først i 30'erne, hvor jeg boede med mine forældre på Københavnsvej 23 indtil 1939. Så på Carlsbergvej 4, og siden som voksen på Ved Skovgården 39, hvor jeg i juni termin 2011 har haft Præstevangen som genbo i 60 år.

Det er ikke min tanke at skrive et egentligt historisk arbejde, men bare lidt om et kvarter, hvorfra jeg har nogle erindringer, som udtrykker områdets atmosfære i et vist tidsrum.

Så altså, her fortæller jeg om "Die Welt von Gestern". Erindringer, der er dukket op lidt efter lidt, når jeg har cyklet forbi.

Fra Slangstrupsgade 4, nabohus til Hotel Leidersdorff lige ved byporten til Slottet, flyttede vi op til enkefru Kielberg i et af de tre store herskabshuse, som brødrene Kielberg lod bygge blandt meget andet, som de prægede Hillerød med, og hvor endnu eet står på Københavnsvej. Dengang gik lindealleen langs Københavnsvej helt hen til jernbanebroen. Den blev først fældet efter Anden Verdenskrig.

Der er en historie, der knytter Kielberg-husene og Villa Ultima skråt overfor sammen. Se, hvor Kielbergs hus var, var der i sin tid

nogle små fattige huse overfor, og terrænet så anderledes ud, så f.eks. en købmand på den anden side af gaden, blev kaldt "Købmanden i hullet". I et baghus dernede boede en af byens mange sypiger. Hun hed Børgesen til efternavn. Hun fik en lille søn, som senere blev Hillerøds borgmester. Men enhver med øjne i hovedet kunne se, at han var en Kielberg.¹

Denne unge socialdemokrat fra kvarteret blev en tidlig morgen grebet på fersk gerning i et af pigeværelserne i Villa Ultima af direktør Kornerup himself og næstfølgende smidt ud af huset af Kornerup uden formaliteter. Merete Kornerup, gift med landsretssagfører Martved, fortalte mig, at det skete, da hun var lille. Da så Richardt Børgesen blev borgmester, sagde hun til sin far: "Bli'r vi nu skudt?" Nu skal man jo lige huske, at Socialdemokratiet dengang ikke var det kongelige danske Socialdemokrati, men havde som motto: "Bryd sværdet, knæk kirken, styrt tronen." Dette var altså alt sammen før min tid, men direkte som Merete Kornerup fortalte mig om Villa Ultima episoden.

Der var fra min egen barndom markante skikkelser i kvarteret. For at tage top og bund først, vil jeg

Af
VIBEKE DILLING
TORTZEN

starte med baron Wedel-Wedelsborg, der boede i det smukke hvide palæ bag søen kort efter lyskrydset ved Carlsbergvej. Jeg ser ham for mig komme gående på Københavnsvej med sin hund, en creme-farvet russisk mynde. Der var race i dem begge to, og de lignede hinanden i et og alt. Radmagre, med bøjet ryg og hovedet hængende fremad. De havde begge fornemme raceben, hans i knæstrømper og knickers à la engelsk godsbesidder. Begge løftede de benene langsomt og højt for hvert skridt, mens de skred fremad. Vi børn brugte hans eng, som vi kaldte "baronens mark" til legeplads (i parentes er det område det, hvor Præstevang Kirke ligger). Det var han diskret passiv overfor, og måske havde han slet ikke noget imod, at vi var som en slags intruders. Han standsede i hvert fald aldrig op. Overlæge Seedorff havde endda ladet et flot klatretov ophænge i et af de høje træer, så man kunne svinge sig ud over søen. Til interiøret var også, at hans ridehest af og til græssede på engen.

Et andet par var to damer, også i engelsk antræk - spadseredragter, der på dato blev skiftet fra sommer-til efterårsdragter. Den ene gik 4-5 skridt foran den anden, og de snakkede på afstand uafbrudt - den første meget højt, den sidste lavmælt med enstavelser. Jeg tror, jeg oplevede et selskabsdamelev for nr. 2's vedkommende.

I bunden af systemet var de vagabonder, der blev huset på Skansegården. Dem vi så, var de mænd, der også i vinterhalvåret havde trangen til vandring. Jeg husker særlig en, der altid gik i kvarteret med vandringsmandens trit og trav. I virkeligheden var han respekteret. Om sommeren gik disse mænd ud til friheden på landevejen. Men nogle typer må jo være blevet tilbage, for den store mark neden for Skansegården blev dyrket med grøntsager af dens indvånere, for at bruge dette gammeldags begreb.

Jeg må indskyde, at Skansegården blev brugt til at samle alle de arresterede i Hillerød efter 5. maj 1945, og at de lokale modstandsfolk forestod vagttjenesten.

Men ellers tror jeg, man kan sige, at den institution og de ændringer, der er sket i dens opgaver er den bedste indikator i kvarteret til at beskrive det danske samfunds ændring og udvikling.

Middelklassen i kvarteret deler sig naturligt op for mig i børnefællesskabets familier og så de andre. Grønne Tofte er en blind vej, navngivet af lektor Einar Gjerløff, og dér boede borgmester Børgesen med mange børn, Gjerløff med 5 børn, og keramikeren Axel Brüel og Lisbeth, der var en datter fra Hotel Leidersdorff, med eet barn, men hvilket barn! Det var Max Brüel. Der gik jeg og min søster Birgit over og legede, og der kom også andre til i teenageårene. Af og til blev det fru

*Vibeke som
student i 1944.
En af Hillerøds
sypiger havde
omsyet kjolen
af en kjole fra
1920.
Privateje*

Hoppe for meget, og til vores fryd bankede hun på vinduet. Borgmesteren skred forbi med sin store Rottweiler og tilkastede sin søn Bent en besked uden at vende hovedet eller sagtne farten. Og Max råbte frække ting efter sin far, der bare grinende

slentrede videre. I Gjerløffs hjem kom jeg meget, og Gjerløff-børnene hos os. Vi var 7 børn, og min bror Stig var studenterkammerat med Gertrud, og jeg med Torben.

Maxes statelige gamle farfar, skovrider Brüel, gik rank og støt-

tende sig til sin stok forbi på vej hjem til den smukke hvide længe, der hedder Gl. Carlsberg, men ligger på Københavnsvej over for Baronen.

Lige så klart ser jeg overlæge Seedorff iført cykelklemmer komme trækkende med sin cykel med hønsepind og højt opskruet sadel. Han gik altid med hovedet højt løftet uden at ænse nogen. En anset læge, der gik så højt op i sit arbejde, at han var henrykt, da han blev kaldt til Gjerløffs på grund af et stort brandsår hos et af børnene, hvor han så kunne afprøve sin kur med koldt vand - en metode, der nu er almindelig brugt som den bedste.

Direkte modsat type var amtslæge Giese, en lille mand i rundbuestil, elskværdig og som Seedorff en hædersmand. Jeg har omtalt ham i Venstres 100 års jubilæumsskrift i forbindelse med børneplejestationen, hvor han var tilsynsførende uden vederlag.

Uden for børnefællesskabets familier var arkitekt Lundqvists familie. Men langt senere fik jeg et dejligt fællesskab med fru Lundqvist, fordi jeg som bibliotekar hjalp hende med speciallitteratur fra videnskabelige biblioteker vedrørende hendes kunstinteresser. Disse interurbane lån bragte mig i øvrigt i kontakt med mange interessante Hillerødborgere.

En anden figur i kvarteret var overlærer Andersen, en lille slank,

vims, foroverbøjet, elskværdig mand - gammel i al den tid, jeg husker det. Han for som en hvirvelvind om hjørnet på Parkvej og Carlsbergvej med sin brune gravhund i snor. Folk morede sig, da han byggede på Parkvej efter sin pension, men han boede der i 30 år. Han var overlærer ved Nyhuse Skole og desuden kantor i Slotskirken. Han var iført kjole og hvidt hver søndag, når han læste ind- og udgangsbønnen. Han tog den lange vej til alteret i fuld fart. Hver gang! Med start under det store orgel, og med flagrende kjolesnipper.

Så var der driftsbestyrer Thage og husbestyrerinde som genbo til os på hjørnet af Parkvej og Carlsbergvej. Korrekt og formfuldendt. Hans hus var, og er, smukt, og han købte en ekstra grund for at bevare store træer og for at være ugenert. Han havde kun to husbestyrerinder i alle årene. Begge damer af god familie, der opvartede ham fra A til Z. Når mine forældre flagede på hans festdage, fik de skriftlig tak! Da jeg blev student, sendte han røde roser, og jeg var i takkevisit. Den gamle herre bød på portvin, og han brød sit hoved med at finde på noget, der kunne interessere en ung pige. Det var i 1944, man havde den slags omgangsformer.

Længst nede på Carlsbergvej boede cementstøber Kabell. Hans store gule velproportionerede hus blev bygget, før der var vej. Han lagde en flisesti derned. Kabell var en herlig

type, og jeg vil slutte med at fortælle et par historier om ham, som lektor Gjerløff, hans ven, har fortalt mig.

I en privat bridgeklub spillede Gjerløff, en Hillerød-tandlæge Sørensen, der havde klinik i Danske Banks bygning i Slotsgade, daværende Hillerød og Omegns Bank, Kabell og een til sammen. Det foregik i deres private hjem. Engang, da det var Kabells tur til at være vært, stillede han et askebæger frem, hvor han, cementstøber, havde indstøbt tre gebisser som kant - og fortalte dermed uden ord tandlægen, at han ikke kunne bruge nogen af dem!

Den anden historie er om overbetjent Jandrup, som i min barndom slog en proper næve - dog kun til drengene, når de gjorde noget, der mishagede ham. Denne kontante afregning var velset hos drengene frem for forældreindblanding.

Nå, en dag kommer Kabell kørende i bil i Helsingørsgade, og Jandrup, der går på fortovet

ud for fru Linds fiskeforretning, standser ham med løftet hånd. Kabell holder ind og siger: "Ja, hvad er der?" Jandrup: "Hr. Kabell, folk siger De kører for stærkt!" Kabell: "Hr. Jandrup, folk siger så meget. De siger også, at De er en stor idiot, men tror De, jeg ta'r mig af det?"

Jeg kunne have lyst til en dag at fortælle om Ultimaparken og dens træer, men det må blive ved en anden lejlighed. Her blot dette: Ved Carlsbergvej 4 bevarede min far en stor lind, et smukt og sundt træ, som for nylig desværre er fældet ligesom andre træer i området. For mig har huset mistet sin sjæl. Linden var det yderste træ i den park, som Kornerup anlagde omkring den omtalte "yderst".

Så tænker jeg på, at fars gamle husvært, snedkermester Hansen i Slingerupsgade, ikke ønskede far tillykke med hans køb af grundene Carlsbergvej nr. 2 og 4, men brummede: "Hvad vil I helt derude på overdrevet?"

Noter:

- ¹ Richardt Børgesen er ifølge kontraminiesteralbogen for Hillerød Købstad, fol. 50, født den 11. november 1894 som søn af tømrer Peter Børgesen og hustru Ane Marie Larsen, Alleen 76, Hillerød. Moderens alder angives som 37 år.

Litteratur:

"Erindringer fra Hillerød", ved Tove Lund. FOLK OG MINDER FRA NORDSJÆLLAND 2010.

DEN ROMANTISKE SLOTSORGANIST

Jens Laumann, Frederiksborg Slotskirkes karismatiske organist gennem mere end et halvt århundrede, var på alle måder noget særligt, og hans vej til Slotskirkens orgler var ret usædvanlig.

Jens Jakobsen Laumann var født den 5. februar 1890 i Ølby sogn ved Struer, som søn af smedemester Klavs Jakobsen Laumann og hustru Ane, født Eriksen.

Moderen var meget musvikalsk og havde som ung sunget sopran i en sangforening. Hun sang næsten altid derhjemme, og børnene - de var otte søskende - lærte alle de salmer og sange, hun kendte, og det var en god og nyttig bagage at have med sig hjemmefra, har han selv fortalt.¹

Jens Laumann begyndte at spille som 4-årig på sin søsters harmonika, og som 8-årig fik han en fløjte af sin far, som han kunne tage med sig, når han blev sendt ud på heden for at vogte får. Fra den tid stammer hans første små kompositioner.

TIL HILLERØD

Som 14-årig kom Laumann ved sin lærers mellemkomst til Hillerød for at begynde som kontorlærling

på Frederiksborg Amtstue, som dengang havde til huse i Slotsherrens Hus på Frederiksborg Slot. Og her åbnede en helt ny verden sig for ham.

Hans foresatte, amtsforvalter Lauritz Rothe, var en fremragende pianist, som af og til vikarierede for Slotskirkens daværende organist, Carl Brandt. Det var en inspiration for den unge Laumann, som undertiden fik mulighed for at forsøge sig på orglet. Og efterhånden voksede et brændende ønske om at blive uddannet til organist.

At han havde talent var indiskutabelt, men hans lærlingeløn rakte slet ikke til orgelundervisning. Han var imidlertid blevet medlem af KFUM, og her fik man den ide at sætte hans første undervisning på aktier, idet 21 medlemmer af foreningen hver betalte en krone. En af hans velyndere satte ham i forbindelse med Carl Brandt, som gav ham den grundlæggende uddannelse. Og kun 17 år gammel spillede Laumann for første gang til en tjeneste i Slotskirken.

Det gik så godt, at han samme år fik overdraget hvervet som organist ved kirkesalen i det gamle Hillerød Hospital i Grønnegade, som dengang var anneks til Slotskirken.

Økonomisk betød det, at han de næste par år kunne videreudanne sig til "rigtig" organist sideløbende med arbejdet på Amtskontoret.

I 1909 tog han under vejledning af Ludvig Birkedal-Barfod, som var organist i Marmorkirken, eksamen fra Københavns Organistskole, men fortsatte ellers som hidtil.

Så gik der fire år, og den 8. november 1913, blev Jens Laumann gift i Slotskirken med Anna Marie Larsen. Hun var datter af Jens Peter Larsen og hustru Maren Kirstine, født Hansen, som i nogle år drev chokoladeforretning i byen. Efter nogle år flyttede parret ind i et nybygget hus på Hansensvej 4.

MELLEMSPIIL

Det var Jens Laumanns store chance, at Carl Brandt var svagelig gennem mange år. Han spillede derfor gennem årene til et utal af tjenester, men først da Brandt var død, blev han fastansat. I 19 år var han organistvikar, men den 1. april 1926 kunne den nu 36-årige Laumann endelig kalde sig slotsorganist.

I mellemtiden var han - selv om han ikke var jurist - avanceret til fuldmægtig på Amtskontoret, men det arbejde fratrådte han. Han lod sig dog overtale til at vende tilbage i en periode under krigen for at tage sig af amtsbrændselsnævnet, hvilket blandt de øvrige ansatte blev betragtet som et mis-

undelsesværdigt job, fordi det som frynsegode medførte en mindre benzinration på et tidspunkt, hvor privatbiler stod oplodset.

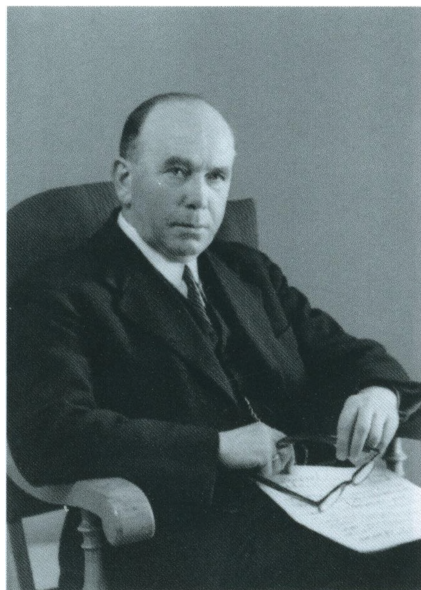
At passe begge hverv lod sig selvfølgelig kun gøre, fordi Laumann fik al den frihed, han behøvede, så han kunne passe sit arbejde som organist.

KIRKEMUSIKEREN

Laumann videreførte den musikalske arv fra Brandt ved at bruge hans harmonier og registreringer.

Jens Laumann ved det "nye" Marcussenorgel 1944. Over nodelstolen lod han male "Æren er Guds i det Høje" med guld bogstaver. Fotograf Knud. Det Kongelige Bibliotek

Jens Laumann
fotograferet i
1950.
Det kongelige
Bibliotek

Det var også Brandt, der lærte ham at turde spille udenad til gudstjenesterne, så Laumann kunne kokettere med, at han fra Allehelgensdag 1909 spillede uden noder.

Jens Laumann var de store følelsers mand. Han betegnede sig selv som "en uforbederlig romantiker" med slet skjult hentydning til komponisten Thomas Laub og salmesangsreformen, som gik imod "den kirkelige romance". Det var en meloditradition, der var opstået med Grundtvigs salmer. "Romantikerens i mig har aldrig forstået, hvorfor vi ikke kunne blive ved med at bruge de gode, gamle melodier, som menigheden var fortrolig med, og som de fleste kirkegængere helst vil synge til. Jeg har altid ment, at både præst og organist skal være menighedens tjenere, også når det gælder salmesangen".²

COMPENIUSORGLET

Laumann arrangerede gennem årene utallige koncerter. Han elskede at spille på Compeniusorglet, og han gjorde, hvad han kunne, for at gøre det kendt i offentligheden gennem de ugentlige demonstrationer, som oprindelig blot var en afprøvning, men som senere udviklede sig til en egentlig koncert, som spilles hver torsdag året rundt. Første gang offentligheden fik mulighed for at høre Compeniusorglet var i øvrigt i maj 1902, hvor Carl Brandt gav en koncert, der trak mere end 700 tilhørere.

Laumann har spillet for høj og lav i tusindvis, heriblandt også for konger og dronninger, fyrster og statsmænd og kunstnere fra hele verden. Orglet var jo en attraktion, og mange af datidens store organister i ind- og udland valfartede til Hillerød for at spille på det verdensberømte orgel, bla. Stokowski og Albert Schweizer.³

KONGEHUSET

"Man skal barbere sig tidligt, for man ved aldrig, hvornår den italienske konge kommer!" var et af Laumanns bevingede ord. Han skulle spille for nogle gæster, men han havde ikke nået at barbere sig, og det viste sig, at gæsten var den italienske konge.

Laumann havde et usædvanlig godt forhold til kongehuset, og

den musikelskende Frederik 9. kom jævnligt i Slotskirken med følge for at høre Laumann spille på Compeniusorglet.

At kongen virkelig værdsatte ham, viste han Laumann under et middagsselskab på Fredensborg Slot. Kongen kaldte ham ind i et sidelokale, og Laumann troede, at det drejede sig om et instrument, men Frederik 9. viste ham et ridderkors og spurgte ham "om det var noget", hvorefter han fæstnede ordenen på Laumanns jakke.

Også efter at Laumann var fra-trådt i 1961, vedblev han at blive inviteret til det årlige efterårstaffel som kongeparrets personlige gæst.

Det var i øvrigt dronning Ingrid, der foreslog Laumann at få en gæstebog, så fra 1955 lå den altid ved siden af Compeniusorglet. Heri findes der personlige hilsener fra Rafael Kubelik, dronning Elisabeth af England, kong Frederik 9. og dronning Ingrid og andre medlemmer af det danske kongehus.

KONCERTERNE

Som 24-årig fik Jens Laumann lov til at akkompagnere den verdensberømte Wagnertenor Peter Cornelius ved en koncert i Slotskirken, og det førte til, at han blev Cornelius' faste akkompagnatør, en opgave, der i den grad passede Laumann som den inkarnerede romantiker, han var. De turnerede i både ind- og udland, og det blev også til

pladeindspilninger. Peter Cornelius døde i 1934, 69 år gammel.

Kor- og orkestremusik havde også en stor plads i Laumanns hjerte. I det daglige havde han i Slotskirken et kirkekor bestående af 4 damer. Men han dirigerede også større kor, både blandede og rene herrekor, som han desuden gjorde brug af i koncertsammenhæng. Han arrangerede mange koncerter i FREDERIKSBORG SANGFORENING AF 1845 og herrekoret BEL CANTO var han leder for fra 1940'erne til sin død.

I FREDERIKSBORG MUSIKFORENING var han med fra begyndelsen, og her spillede han cello og var leder af gruppen.

Julekoncerterne blev en tradition, og ligesom sine forgængere indforskrev han ofte datidens store kunstnere som solister, Elsa Jena,

En spekulativ Jens Laumann foran Compeniusorglets spillebord 1955. Lokalhistorisk Arkiv

*Jens Laumann
ved Compenius-
orglet 17. maj
1961.
Lokalhistorisk
Arkiv*

Tenna Kraft, Louis Jensen med flere.

Ved en af julekoncerterne fik han i øvrigt uropført en violin-sonate.

At komponere sange blev det også til. Han fik nogle af dem udgivet som enkektryk, heriblandt *FJORDEN I BLÆST*, *TO SANGE*, hvor teksten er af B.S. Ingemann, og *MØLLEVINGERNE* med tekst af Jacob Paulli.

FORFATTEREN

Laumann har skrevet to bøger om orglerne i kirken. Den første, *ORGLERNE I FREDERIKSBORG SLOTS-*

KIRKE, udkom i 1947 og *COMPENIUSORGELET I FREDERIKSBORG SLOTSKIRKE* i 1955.

Han interesserede sig imidlertid også for den folkelige sang og har blandt andet skrevet en artikel med titlen "Om folkelig Sang, Skolesang, og Kirkesang i Egnen omkring Struer i Tiden ved Aar 1900".

Med titlen *HILLERØD DENGANG* nedskrev han i 1963 sine erindringer, som ikke er udgivet. Her kan man læse om mange af hans musikalske oplevelser, og her udfolder hans humor sig på en måde, som alle hans bekendte ville kunne genkende. Han har fx skrevet meget underholdende om en vandretur op og ned ad Slotsgade, hvor han næv-

ner samtlige værtshuse - og dem var der mange af dengang.

MARCUSSENORGLET

Ud over den omfattende koncertvirksomhed er der to store tiltag, der kan tilskrives Jens Laumann. Den ene er udvidelsen af Marcusseborglet med et 3. manual, den anden installeringen af elektrisk lys i kirken. Begge initiativer betegner højdepunkter i hans virke i Slotskirkens menighedsråd.

Arbejdet med Marcusseborglet - det romantiske orgel, som havde erstattet det oprindelige orgel, som gik til under branden i 1859 - blev udført i 1944 for privat indsamlede midler, fordi Indenrigsministeriet ikke ville betale. I løbet af blot 14 dage lykkedes det Laumann at få indsamlet den nødvendige kapital, og første gang man kunne høre det "nye" orgel var ved gudstjenesten den 4. oktober samme år. Den officielle indvielseskoncert fandt sted den 29. oktober.

EN REVOLUTION

Installationen af elektrisk lys i kirken var et længe ventet fremskridt. Forud var gået næsten 50 års forhandlinger. I sin egenskab af formand for menighedsrådet lykkedes det endelig Laumann at få det gennemført, og søndag

den 22. november 1953 - som var hans sidste dag som menighedsrådsformand - kunne man ved en koncert kl.17 i Slotskirken fejre lysets komme. Indtil da havde kun omgivelserne omkring alteret været oplyst, og det betød, at det var næsten umuligt at læse i salmebøgerne, så menigheden var nødt til at kunne salmerne udenad.

Det elektriske lys gav helt nye muligheder. Søndagsgudstjenesterne, som hidtil blev afholdt kl. 14, kunne nu flyttes til kl. 17, så kirken kunne være åben for museets gæster, ligesom det blev muligt at arrangere aftenkoncerter.⁴

MÆRKEDAGE

Den 5. februar 1960 fyldte Jens Laumann 70 år og byens spidser, anført af amtmanden, mødte op sammen med BEL CANTO og KØBENHAVNS LÆRERKOR for at fejre ham. Fra kongeparret var der en blomsterhilsen.

To dage efter, søndag den 7. februar, fejrede man Compeniusorglets 350-årsjubilæum, som også var 400-året for Esaias Compenius' fødsel.

Om formiddagen afslørede borgmester Stenberdt en mindeplade for Compenius, der døde i Hillerød i 1617. Han ligger begravet under Torvet på det sted, hvor mindepladen er opsat ved Hillerøds gamle rådhus.

Senere på dagen var der jubelåumskoncert i Slotskirken under overværelse af Frederik 9. og dronning Ingrid. I programmet deltog foruden Jens Laumann herrekoret BEL CANTO og KØBENHAVNS LÆRERKOR.

Lauman, som var en mester i at recitere, havde til lejligheden skrevet en prolog, som han fremførte. Derefter fulgte en række franske sange, fortrinsvis af ukendte komponister, som egnede sig særlig godt til Compeniusorglets klang. Højdepunktet var dog kantaten GIB GLÜCK UND HEIL, HERR JESU CHRIST, som var skrevet i 1572 af Heinrich Compenius, Esaias Compenius' far.⁵

Om aftenen var der festmiddag på Hotel Leidersdorff, hvor blandt andre en meget vittig Dan Fog fra nodehandlen på Gråbrødre Torv holdt tale. Laumann nævnte under sin tale, at han i dagens anledning havde modtaget 300 breve.

RETRÆTE

Laumann gik af i 1961, 71 år gammel. Han havde da trakteret Slotskirkens orgel i 54 år. Egentlig skulle han være gået året før, men han havde så svært ved at slippe tangenterne, at menighedsrådet gav ham lov til at fortsætte som vikar for efterfølgeren, Per Kynne Frandsen.

Det blev dog i længden svært for Laumann ikke at være herre

i eget hus, så derfor valgte han i stedet at vikariere i andre kirker i både i Nordsjælland og København. Han glemte dog aldrig, hvor han oprindeligt kom fra, så derfor var det også helt naturligt for ham at træde til i både Harboøre og Thyborøn, når der var brug for ham.

Jens Laumann døde den 14. december 1965 efter længere tids svagelighed og blev under stor deltagelse bisat fra kapellet på Hillerød Kirkegård den 20. december.

EFTERMÆLET

Der er stadig folk, som kan huske Jens Laumann og tænker på ham med veneration.

En tidligere elev, Birgit Larsen, der var organist i Græsted Kirke i 45 år, har fortalt, at hun tydeligt husker sin første arbejdsdag nytårmorgen 1961, hvor hun spillede et præludium, som Laumann havde skrevet specielt til hende. Det var en variation over salmen "Vær velkommen, Herrens år".⁶

Afdøde snedkermester Borella-Hansen kaldte ham "en ener i enhver henseende. Han var forsynet med en klæbehjerne, der satte ham i stand til at deklamere alenlange digte, som f.eks. ANDROKLES OG LØVEN uden vaklen [...] Hans vid var ofte helt Storm P.sk, og han var utrolig slagfærdig [...] Så ofte, man mødte ham, fik man et lille sjovt

ord med på vejen, og altid var han hjælpsom og fuld af energi”.⁷

Elisabeth Ingleby, som blev ansat på amtskontoret i 1941, havde et særligt forhold til Laumann, fordi hendes mor som barn havde modtaget undervisning af ham. Hun fortæller i sine erindringer, at Laumann var meget belæst og vidende. “Da det gik op for ham, at jeg beherskede det danske sprog ganske godt og tillige var en læsehest, satte han sig for at tage sig af min litterære opdragelse. Selv var han et meget romantisk menneske, så vi beskæftigede os en del med guldalderdigtene, men kom i øvrigt vidt omkring. Som en sidegevinst proppede han en masse latinske sentenser ind i hovedet på mig, hvilket jeg kan blære mig af den dag

i dag! [...] Hvert år den sidste dag før jul tog Laumann os alle med over i slotskirken og spillede for os på Compeniusorglet.⁸

Selv sagde han om sit liv i et interview i forbindelse med sin 75-års fødselsdag: “Jeg har givet de to orgler mine drømme, og de har skænket mig en rigdom, der ikke lader sig måle. [...] Den dag i dag forstår jeg ikke, at det blev mig, der fik den usigelige lykke at sidde på denne plads i så mange år og modtog erindringer, som ingen anden dansk organist fik mage til [...] Vi romantikere er meget følsomme både i medgang og modgang - tro ikke det gratis at have denne indstilling. Men jeg kan af hele mit hjerte sige Gud og mennesker tak for, hvad livet har givet mig frem til denne dag.”⁹

Noter

¹ FREDERIKSBORG AMTS AVIS, 31.01.1965

² Ibid.

³ Eva Holm-Nielsen, “Compeniusorglet fylder 400 år”, HILLEØD LOKALHISTORISKE FORENING 2010-2, s. 18.

⁴ Eva Holm-Nielsen, “Frederiksborg Slotskirkes organister i hen ved 200 år”, LOKALHISTORISK FORENING I HILLEØD KOMMUNE 2002-3, s. 14-15.

⁵ FREDERIKSBORG AMTS AVIS 5.02.1950

⁶ FREDERIKSBORG AMTS AVIS, 27.12.2005.

⁷ FREDERIKSBORG AMTS AVIS, 24.11.1969.

⁸ Elisabeth Ingleby, AMTSKONTORET OMFATTEDE EFTER MIN ANSÆTTELSE 11 PERSONER, Hillerød 1993, s. 29.

⁹ Se note 1.

ÅRETS HUS 2011

Af
EVA
HOLM-NIELSEN

ÅRETS HUS i Hillerød er en 25-årig institution, et ærespris, uddelt af Hillerød Lokalhistoriske Forening i samarbejde med Nykredit siden 1987. Udgangspunktet er den positive vinkel: At kåre et hus, et nybyggeri, et anlæg eller et gammelt renoveret hus, der fortjener særlig påskønnelse.

Tankegangen bag prisen er, at de gode nye projekter ikke kun er til glæde for deres ejere eller brugere, men for hele byen. Hvis det nye passer ind i det gamle, er det værdifuldt, fordi det bidrager til at bevare det Hillerød, vi holder af. Der skal være æstetik og kvalitetssans bagved, hvad enten det er ejendomme i bymidten, som alle kender, eller på adresser i kommunens periferi.

I årets løb bliver der ofte peget på det negative. Hvorfor skal der ligge et kæmpestort indkøbscenter med et højhus på Møllebrogrunden? Hvorfor skal der i det hele taget bygges højt i bymidten? Er det nye finanscenter på Munkeengen grimt? Hvorfor skal der laves parkerings-pladser på et dejligt grønt område? Ja, hvis Lokalhistorisk Forening udskrev en konkurrence om at udpege Årets Skamplet, så ville vi få mange forslag.

Men ÅRETS HUS er ikke en protestbevægelse. Lokalhistorisk Forening har valgt en anden metode, belønningsmetoden. I sensommeren opfordrede vi via Hillerød Posten alle læsere til at pege på mulige kandidater, de gode nye løsninger, de vellykkede nybygninger, de hensynsfulde restaureringer, som kunne virke inspirerende for andre. På den baggrund valgte foreningen i år at hædre Favrhholm.

FAVRHOLM CAMPUS

Lokalhistorisk Forenings konsulent, arkitekt Jørgen Groth, sagde i sin tale bl.a., at arkitekturredaktør på Politiken, Karsten Ifversen, i sin anmeldelse af byggeriet for nogle måneder siden nævnte, at Novo Nordisk har skabt et kursuscenter, hvor nyt og gammelt støder sammen på opsigtsvækkende vis. Den fredede gård Favrhholm, der ligger ud til den ligeledes fredede sø med mange sjældne fuglearter, er genfødt som kursuscenter med nye mærkeligt formede tilbygninger. Den ene er indbygget i en skrænt og den anden tilføjet som en længe. Og som den mest synlige del af nybyggeriet er det

denne, der udfordrer det gamle kompleks. Den tager formmæssigt udgangspunkt i den eksisterende bygning, men stilistisk taler den et helt andet samtidigt sprog. Det er meget modigt gjort. Motivet med gavltrekan, taghøjde og rejsning er lånt fra længen på den anden side af gården. Bygningen bliver bredere og påtager sig et landskabeligt vredet formsprog, som kun bliver holdt sammen af en ensartet beklædning af trælameller på tag og facade. I græsskrænten under den restaurerede gård er kommet store skrå vinduer med hvide rammer. Bagved gemmer sig mødelokaler i alskens former og indretninger.

Visuelt er der for tiden ingen tvivl om, at nybygningerne tager opmærksomheden fra de ældre bygninger og skærer i mere nostalgiske øjne. Men balancen mellem nyt og gammelt vil genoprettes, når landskabet omkring skrænten igen gror til, og den flammende træbeklædning på den nye længe falmer til grå. Novo Nordisk viser, at genanvendelse af kulturarven ikke nødvendigvis betyder forstening i fortiden, tværtimod har begrænsningerne været med til at skabe unikke kvaliteter, man ikke ville få i et rent nybyggeri. Novo Nordisk har givet kulturarven en indsprøjtning.

*Favrholm som
det ser ud i dag.
Foto: Mona
Petersen*

BOGNYT

Af
ASGER BERG

JUBILÆUMSSKRIFT BRØDESKOV BORGERFORENING/BRØDESKOV LOKALRÅD 1971-2011, red. Valborg Sandberg og Anders Bohn, 32 sider. Tegninger ved Karen Werchmeister. Udgivet af Brødeskov Borgeravis.

På opfordring fra Lokalrådet har de to redaktører fra Brødeskov Lokalhistoriske Forening lavet et festskrift i en lidt utraditionel form. Efter at have fortalt om baggrunden for foreningens start (befolkningsvæksten i området i 1960'erne) lægger de via "englespørgsmål" op til tanker om foreningens virksomhed før og nu. Som "engle" ser de positivt på sagen, men betragter også alt lidt ovenfra og svæver grublende igennem emner som Borgeravisen, skovfesterne, den planlagte Brødeskovhal, region- og kommuneplanerne, bedegedemarkedet, Brødeskov Jul, Brødeskovkoret, Brødeskov Teater og miljøkampen. Spørgsmålet om foreningen har opfyldt sit formål udadtil som talerør for området og indadtil som et samlende forum, besvarer de to overvejende positivt. Når man læser skriftet, må man give dem ret. Der er opnået gode resultater, som andre lokalsamfund kan lade sig inspirere af.

FRIMURERIETS HISTORIE I HILLERØD 1861-2011, red. Kurt Grøndal, Poul Bønsøe, Ole Hansen og Erik Askbo, 120 sider. Udgivet som privattrykt "manuskript for brødre" af Sankt Johanneslogen Frederik VII Orient Hillerød.

Det er en i alle henseender fornemt udstyret og illustreret bog, der her markerer de 150 års frimurerisk virke i Hillerød. Bogen, der som nævnt er udgivet til intern brug, vidner om faserne i frimureriets historie i Hillerød. Johanneslogen udsprang i 1994 af "instruktionslogen Frederik VII, Hillerød", der i 1954 afløste "Murerkæden af 1861". Kong Frederik VII, der selv var frimurer, har lagt navn til logen, men havde i øvrigt ikke noget at gøre med Hillerøds murerkæde af 1861, der blev stiftet ved et møde hos kontorist C. Wiwel. Sammenkomster blev igennem årene afholdt privat eller på byens restauranter: Postgården, Jernbanehotellet, Slotspavillonen og senere især Hotel Leidersdorff. I 1970 kunne logen indvie sin egen bygning på Frederik VII's vej. Via gruppebilleder og lister over logens embedsmænd og medlemmer kan man som læser få et indblik i denne side af byens liv.

FOLK OG MINDER FRA NORDSJÆLLAND, 66. årgang, 2011. Red. Lars Bjørn Madsen. 48 sider, 119,95 kr. Veldrejede lokalhistoriske artikler med smukke illustrationer, det er det altid spændende julehæfte særtræk. Et eksempel er første artikel: Et ukendt guldaldermaleri dukker i 2008 op i Paris. En privatperson genkender maleren som Vilhelm Petersen og motivet som udsigten fra Hesbjerg, fordi Lars Bjørn Madsens bog om Nord-kysten har vist et lignende maleri. Herfra fortsætter artiklen med hi-storien om maleren og om Hesbjerg fra oldtiden frem til vor tid. Andre artikler handler om Flyverstenen i Gribskov, Birkerød-skandalen i 1920'erne, Arresøkanalen, Holger Drachmann, Geels Bakke samt husflid i 1800-tallet.

Lennart Weber, CARL RATHSACHS HILLERØD. HILLERØD 1865-1911. Eget forlag. 98 sider, vejl. pris 199,95 kr.

Lennart Weber fortjener stor tak for denne bog, der både sætter et minde over den store gamle Hillerød-fotograf og viser et rigtigt udvalg af hans motiver fra Hillerød, som byen og dens gader så ud for 100-150 år siden. Bogen indeholder en godt perspektiverende indledning. Den er flot udstyret og vil indgå naturligt i rækken af bøger med fotografier fra "anno dazumal". Mange af billederne er kendt i forvejen, bl.a. fra Bysvendens bøger og Hillerød-

Kalenderen for 1999, der helt var helliget fotograf Rathsach, samt fra Eva Holm-Nielsens artikel i dette blad i 1998, nr. 4, men der er også mindre kendte fotografier. Ideen med at gengive motiverne før-og-nu er fin og fungerer rigtig godt. Når alt det positive er sagt, må en anmeldelse også hæfte sig ved fejl og mangler i teksten, store og små, og generelt må man anbefale lidt større omhu, når Weber udgiver sin næste fotobog, som vi allerede ser frem til. Den eksisterende litteratur om Rathsach, som der i øvrigt burde være henvist til, kunne være brugt bedre: Når Weber fx på side 20 gengiver "det eneste portræt af fotograf Carl Rathsach, der kendes", overser han portrætfotografiet i ovennævnte kalender. Der er fejl i navnestoffet, som når garver Fabian kaldes Farian (s. 27), og når højskoleforstander Holger Begtrup kaldes Bredsdorff (s. 32). En fabrikant Witxmann i 1887 (s. 17) må vist være fabrikant Weitzmann. Billeddateringer er altid svære, og det går i hvert fald galt på side 91, hvor billedet er dateret til året 1900 (forfatteren bruger ikke begrebet "cirka" ved dateringer), men forestiller Nordsjællands Venstreblads hus på Søndre Banevej - bladet udkom først fra 1905. Et par andre problematiske billedtekster: De to tekster på side 84-85 er byttet om. I forbindelse med det fine før-billede af Torvet 1 (s. 95) står, at ejendommen

senere blev revet ned; men den ses - heldigvis - stadig på nu-billedet. Ved præstegården i Kannikegade står der, at den "fungerede som præstebolig helt frem til starten af 1960'erne". Ja,

men stadig 50 år senere. Om Slotsgade 30 hedder det, at "senere drev Ditzel boghandel", men boghandler Ditzel var for længst ude af billedet, da forretningen flyttede ind her.

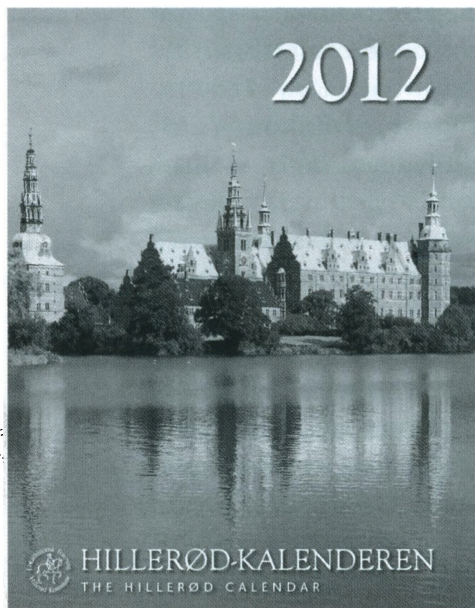
INDKALDELSE TIL GENERALFORSAMLING

Hillerød Lokalhistoriske Forenings ordinære generalforsamling
afholdes tirsdag den 6. marts 2012, kl. 19.00 i Kedelhuset, lokale 1

Dagsorden ifølge vedtægterne

Efter generalforsamlingen fortæller Ivar Berg-Sørensen om

"Hvordan bogen FIF Hillerød Atletik 1911-2011 blev til"

HILLERØD-KALENDEREN 2012 præsenterer 12 ældre fotografier fra Hillerød kombineret med nye billeder med samme motiver. For-sidebilledet er igen i år taget af fotografen John Jessen Hansen. Kalenderen kan købes hos byens boghandlere og koster 105 kr.